

*Kannuksen perusopetuksen
ja lukion tasa-arvo- ja
yhdenvertaisuus-
suunnitelma 2024*

SISÄLTÖ:

1. TAUSTAA

1.1 OPETUSHALLITUKSEN OHJEISTUS

2. TASA-ARVO- JA YHDENVERTAISUUSTYÖN OSA-ALUEET

2.1 OPETUKSEN JÄRJESTÄMINEN

2.2 OPINTOSUORITUSTEN ARVIOINTI

2.3 ELÄMÄNKATSOMUS, VAKAUMUS JA MIELIPIIDE

2.4 ETNINEN TAUSTA, KANSALLISUUS JA KIELI

2.5 SEKSUAALINEN SUUNTAUTUMINEN

2.6 SEKSUAALINEN HÄIRINTÄ JA SEN ENNALTAEHKÄISY

2.7 VAMMAISUUS JA TERVEYDENTILA

3. KANNUKSEN PERUSOPETUKSEN JA LUKION TOIMINNALLISTEN TASA-ARVO- JA YHDENVERTAISUUSSUUNNITELMIEN LAADINTA LUKUVUONNA 2023-2024

3.1 KANNUKSEN ALAKOULUJEN KARTOITUS JA TULOKSET

3.2 JUHANI VUORISEN KOULUN KARTOITUS JA TULOKSET

3.3 KANNUKSEN LUKION KARTOITUS JA TULOKSET

4. TAVOITTEET JA TOIMENPITEET TASA-ARVON JA YHDENVERTAISUUDEN EDISTÄMISEKSI KANNUKSEN PERUSOPETUKSESSA

4.1 SUOSITUKSET KOULUILLE

LÄHTEET

LIITTEET

Miten toimia, jos nuori kertoo kokeneensa seksuaalista häirintää, seksuaaliväkivaltaa tai muuta sukupuoleen perustuvaa väkivaltaa?

1. TAUSTAA

Tasa-arvolaki velvoittaa edistämään sukupuolten tasa-arvoa koulutuksessa. Kaikilla ihmisillä tulee olla samat mahdollisuudet koulutukseen ja ammatilliseen kehitykseen. Oppimisympäristöjen järjestäminen, opetus ja oppiaineiden tavoitteet tukevat tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden toteutumista. Tasa-arvoa edistetään ja syrjintää ehkäistään tavoitteellisesti, oppilaan ikä ja kehitystaso huomioon ottaen.

Yhdenvertaisuudella tarkoitetaan sitä, että kaikki ihmiset ovat samanarvoisia riippumatta heidän sukupuolestaan, iästään, alkuperästään, kansalaisuudestaan, kielestään, uskonnostaan ja vakaumuksestaan, mielipiteestään, poliittisesta tai ammattiyhdistystoiminnastaan, perhesuhteistaan, vammastaan, terveydentilastaan, seksuaalisesta suuntautumisestaan tai muusta henkilöön liittyvästä syystä. Oikeudenmukaisessa yhteiskunnassa henkilöön liittyvät tekijät, kuten syntyperä tai ihonväri, eivät saisi vaikuttaa ihmisten mahdollisuuksiin päästä koulutukseen, saada työtä ja erilaisia palveluja.

Perusopetuksen opetussuunnitelmassa tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma kuuluu lukuun 4.2 Toimintakulttuurin kehittämistä ohjaavat periaatteet.

1.1 OPETUSHALLITUKSEN OHJEISTUS

Opetushallituksen verkkosivuilla todetaan varhaiskasvatuksen ja opetuksen järjestäjän velvollisuuksista seuraavaa (huhtikuu 2024):

Varhaiskasvatuksen ja koulutuksen järjestäjien velvollisuuksiin kuuluu yhdenvertaisuuden ja sukupuolten tasa-arvon edistäminen. Tutustu tasa-arvo- ja yhdenvertaisuuslain velvoitteisiin, kuten tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelmien laatimiseen.

Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuuslakien velvoitteet

Laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta (609/1986) (myöhemmin tasa-arvolaki) tuli voimaan Suomessa vuoden 1987 alussa. Tasa-arvolain tarkoitus on edistää naisten ja miesten välistä tasa-arvoa, estää sukupuoleen perustuva syrjintä ja parantaa naisten asemaa erityisesti työelämässä. Lain tarkoituksena on myös estää sukupuoli-identiteettiin tai sukupuolen ilmaisuun perustuva syrjintä.

Tasa-arvolaki edellyttää muun muassa, että miehille ja naisille järjestetään samanlaiset mahdollisuudet koulutukseen ja ammatilliseen kehitykseen. Opetuksen, tutkimuksen ja oppiaineistojen pitää tukea lain tarkoituksen toteutumista. Sukupuolten tasa-arvoa edistetään kasvatuksessa, koulutuksessa ja opetuksessa lasten ikä ja kehitys huomioon ottaen ja kaikki lapset, oppilaat ja opiskelijat yksilöinä kohdaten.

Laki velvoittaa oppilaitoksia laatimaan toiminnallisen tasa-arvosuunnitelman. Varhaiskasvatusta koskevat edistämismääräykset tulevat voimaan 1.6.2023 alkaen sekä varhaiskasvatuksen järjestäjien ja palveluntuottajien osalta.

Yhdenvertaisuuslain (1325/2014) tarkoitus on edistää yhdenvertaisuutta ja ehkäistä syrjintää. Yhdenvertaisuuslaissa syrjintäperusteet ovat

- ikä
- alkuperä
- kansalaisuus
- kieli
- uskonto
- vakaumus
- mielipide
- poliittinen toiminta
- ammattiyhdistystoiminta
- perhesuhteet
- terveydentila
- vammaisuus
- seksuaalinen suuntautuminen
- muu henkilöön liittyvä syy.

Syrjinnän muotoja

Syrjinnän määritelmät löytyvät Yhdenvertaisuusvaltuutetun toimiston verkkosivuilta. Verkkosivujen mukaisesti välittömän ja välillisen syrjinnän määritelmät ovat seuraavat: "Välitön syrjintä on sitä, kun ihmistä kohdellaan jonkin hänen henkilökohtaisen ominaisuutensa takia huonommin kuin jotakuta toista samanlaisessa tilanteessa.

Välillinen syrjintä tarkoittaa sitä, että näennäisesti neutraali sääntö, peruste tai käytäntö saattaa jonkun henkilön muita epäedullisempaan asemaan henkilökohtaisen ominaisuuden perusteella."

Henkilön tai ihmisryhmän ihmisarvoa tarkoituksellisesti tai tosiasiallisesti loukkaava käyttäytyminen on häirintää, jos loukkaava käyttäytyminen liittyy johonkin edellä mainituista syistä ja käyttäytymisellä luodaan mainitun syyn vuoksi henkilöä tai ihmisryhmää halventava tai nöyryyttävä taikka niitä kohtaan uhkaava, vihamielinen tai hyökkäävä ilmapiiri.

Varhaiskasvatuksen ja koulutuksen järjestäjän menettelyä on pidettävä syrjintänä, jos järjestäjä on laiminlyönyt ryhtymisen käytettävissään oleviin toimiin lapsen, oppilaan tai opiskelijan häirinnän poistamiseksi. Varhaiskasvatuksen ja koulutuksen järjestäjät ovat velvollisia huolehtimaan siitä, että häirintään puututaan kasvatuksen ja koulutuksen toiminnassa ja heidän järjestämissä tilaisuuksissa.

Syrjinnän tai vastatoimien kohteeksi joutuneella on oikeus saada hyvitys siltä varhaiskasvatuksen järjestäjältä, palveluntuottajalta tai koulutuksen järjestäjältä, joka on tämän lain vastaisesti syrjinyt häntä tai kohdistanut häneen vastatoimia.

Koulutuksen järjestäjän on tehtävä asianmukaiset ja kulloisessakin tilanteessa tarvittavat kohtuulliset mukautukset, jotta vammaisen henkilö voi yhdenvertaisesti muiden kanssa saada koulutusta ja yleisesti tarjolla olevia palveluita.

Tasa-arvolaki ja yhdenvertaisuuslaki täydentävät toisiaan. Seuraavaksi esitellään toimenpiteet, jotka oppilaitosten on lainkohtien mukaan tehtävä.

Tasa-arvosuunnitelma ja muut toimenpiteet tasa-arvon edistämiseksi

Tasa-arvolain mukaan varhaiskasvatuksen toimipaikka ja oppilaitos on velvollinen laatimaan toimintansa kehittämiseen tähtäävän tasa-arvosuunnitelman eli toiminnallisen tasa-arvosuunnitelman. Toiminnallinen tasa-arvosuunnitelma on työkalu, joka tukee sukupuolten tasa-arvon edistämistä varhaiskasvatuksen toimipaikkojen ja oppilaitosten toiminnassa. Varhaiskasvatuksessa toiminnallinen tasa-arvosuunnitelma on päiväkodeissa toimipaikkakohtainen. Perhepäivähoidossa ja avoimessa varhaiskasvatuksessa tehdään yhteinen suunnitelma, joka on varhaiskasvatuksen järjestäjän vastuulla.

Varhaiskasvatuksessa ja oppilaitoksissa tulee laatia toiminnallinen tasa-arvosuunnitelma

Velvoite suunnitelman laatimiseen koskee kaikkia lakiin perustuvaa kasvatusta ja koulutusta järjestäviä tahoja eli

- varhaiskasvatusta
- esi- ja perusopetusta
- lukiota
- ammatillisia oppilaitoksia
- ammattikorkeakouluja, yliopistoja ja korkeakouluja
- vapaan sivistystyön oppilaitoksia
- taiteen perusopetusta.

Myös yksityiset, kasvatusta ja koulutusta järjestävät organisaatiot kuuluvat säännöksen piiriin.

Tasa-arvosuunnitelma voi olla erillinen asiakirja, yhdistyä yhdenvertaisuussuunnitelman kanssa tai sisältyä liitteenä johonkin muuhun asiakirjaan, esimerkiksi paikalliseen opetussuunnitelmaan.

Toiminnallisen tasa-arvosuunnitelman laadinta

Tasa-arvolaki määrää, että suunnitelma on tehtävä vuosittain tai vähintään kolmen vuoden välein.

Tasa-arvolaki edellyttää, että tasa-arvosuunnitelma tehdään yhteistyössä henkilöstön, lasten tai oppilaiden ja opiskelijoiden kanssa. Suunnitelmissa edellytetään alkutilanteen kartoittamista.

Mitä toiminnallinen tasa-arvosuunnittelu sisältää

Tasa-arvolain mukaan tasa-arvosuunnitelman tulee sisältää

1. Selvityksen varhaiskasvatuksen toimipaikan tai toimipaikkojen tai oppilaitoksen tasa-arvotilanteesta
2. Tarvittavat toimenpiteet tasa-arvon edistämiseksi
3. Arvion aikaisempaan tasa-arvosuunnitelmaan sisältyneiden toimenpiteiden toteuttamisesta ja tuloksista.

Erityistä huomiota tulee kiinnittää tasa-arvon toteutumiseen opiskelijavalinnoissa, opetusta järjestettäessä ja opintosuorituksia arvioitaessa sekä toimenpiteisiin, joilla pyritään seksuaalisen

ja sukupuolisen häirinnän sekä sukupuolen perusteella tapahtuvan syrjinnän ehkäisemiseen ja poistamiseen.

Varhaiskasvatuksessa erityistä huomiota tulee lain mukaan kiinnittää vuorovaikutukseen, ohjaukseen, lasten osallisuuteen, käytettäviin materiaaleihin ja huoltajien kohtaamiseen sekä seksuaalisen häirinnän ja sukupuoleen perustuvan häirinnän ehkäisemiseen ja poistamiseen.

Yhdenvertaisuussuunnitelma ja muut toimenpiteet yhdenvertaisuuden edistämiseksi

Yhdenvertaisuuslain mukaan varhaiskasvatuksen järjestäjät tai varhaiskasvatuksen toimipaikat ja oppilaitokset ovat velvollisia laatimaan yhdenvertaisuussuunnitelman. Yhdenvertaisuussuunnitelma on yhdenvertaisuuden edistämisen työkalu, joka tukee yhdenvertaisuuden edistämistä varhaiskasvatuksen toimipaikkojen ja oppilaitosten toiminnassa. Varhaiskasvatuksessa toiminnallinen yhdenvertaisuussuunnitelma on päiväkodeissa toimipaikkakohtainen. Perhepäivähoidossa ja avoimessa varhaiskasvatuksessa tehdään yhteinen suunnitelma, joka on varhaiskasvatuksen järjestäjän vastuulla.

Varhaiskasvatuksessa ja oppilaitoksissa tulee laatia yhdenvertaisuussuunnitelma

Lainmuutoksen jälkeen velvoite yhdenvertaisuussuunnitelman laatimisesta koskee varhaiskasvatuksen järjestäjiä ja toimipaikkoja sekä kaikkia koulutusta järjestäviä oppilaitoksia eli

- varhaiskasvatusta
- esi- ja perusopetusta
- lukiota
- ammatillisia oppilaitoksia
- ammattikorkeakouluja, yliopistoja ja korkeakouluja
- vapaan sivistystyön oppilaitoksia
- taiteen perusopetusta.

Myös yksityiset, kasvatusta ja koulutusta järjestävät organisaatiot kuuluvat säännöksen piiriin.

Yhdenvertaisuussuunnitelma voi olla erillinen asiakirja, yhdistyä tasa-arvossuunnitelman kanssa tai sisältyä liitteenä johonkin muuhun asiakirjaan, esimerkiksi paikalliseen opetussuunnitelmaan.

Toiminnallisen yhdenvertaisuussuunnitelman laatiminen

Yhdenvertaisuuden toteutumisen arvioinnin tulokset ja edistämisen toimenpiteet tulee kirjata yhdenvertaisuussuunnitelmaan ja ne on uudistettava määräajoin. Laki ei määritä päivitystiheyttä, mutta esimerkiksi kolme vuotta on sopiva aika uudelle arvioinnille yhdenvertaisuuden tilanteesta ja tehtyjen toimenpiteiden vaikutuksista.

Yhdenvertaisuuslaki edellyttää, että varhaiskasvatuksen toimipaikalla sekä oppilaitoksella on aina suunnitelma tarvittavista toimenpiteistä yhdenvertaisuuden lisäämiseksi. Lisäksi laki edellyttää, että yhdenvertaisuussuunnitelma tehdään yhteistyössä henkilöstön, lasten tai oppilaiden ja opiskelijoiden sekä huoltajien kanssa. Suunnitelmassa edellytetään alkutilanteen kartoittamista.

Mitä toiminnallinen yhdenvertaisuussuunnittelu sisältää?

Yhdenvertaisuuslain mukaan varhaiskasvatuksen toimipaikalla tai oppilaitoksella on oltava suunnitelma tarvittavista toimenpiteistä yhdenvertaisuuden edistämiseksi. Suunnitelman avulla

- arvioidaan, miten toiminta vaikuttaa eri väestöryhmiin ja miten yhdenvertaisuus muutoin toteutuu toiminnassa
- ryhdytään tarvittaviin toimenpiteisiin yhdenvertaisuuden toteutumisen edistämiseksi.

Edistämistoimenpiteiden on oltava tehokkaita, tarkoituksenmukaisia ja oikeasuhtaisia niin, että varhaiskasvatuksen toimipaikan tai oppilaitoksen toimintaympäristö, voimavarat ja muut olosuhteet on otettu huomioon.

2. TASA-ARVO JA YHDENVERTAISUUSTYÖN OSA-ALUEET

2.1 OPETUKSEN JÄRJESTÄMINEN

Opetussuunnitelman perusteissa todetaan:

Perusopetuksen yhteiskunnallisena tehtävänä on edistää tasa-arvoa, yhdenvertaisuutta ja oikeudenmukaisuutta. Perusopetus kartuttaa inhimillistä ja sosiaalista pääomaa. Inhimillinen pääoma koostuu osaamisesta ja sosiaalinen pääoma ihmisten välisistä yhteyksistä, vuorovaikutuksesta ja luottamuksesta. Yhdessä ne edistävät yksilöllistä ja yhteiskunnallista hyvinvointia ja kehitystä. Perusopetuksen tehtävänä on osaltaan ehkäistä eriarvoistumista ja syrjäytymistä sekä edistää sukupuolten tasa-arvoa. Perusopetus kannustaa yhdenvertaisesti tyttöjä ja poikia eri oppiaineiden opinnoissa sekä lisää tietoa ja ymmärrystä sukupuolen moninaisuudesta. Jokaista oppilasta autetaan tunnistamaan omat mahdollisuutensa ja rakentamaan oppimispolkunsa ilman sukupuoleen sidottuja roolimalleja.

Perusopetuksen kulttuuritehtävänä on edistää monipuolista kulttuurista osaamista ja kulttuuriperinnön arvostamista sekä tukea oppilaita oman kulttuuri-identiteetin ja kulttuurisen pääoman rakentamisessa. Opetus lisää ymmärrystä kulttuureiden moninaisuudesta ja auttaa hahmottamaan kulttuureita menneisyyden, nykyisyyden ja tulevaisuuden jatkumoina, joissa jokainen voi itse olla toimijana.

Elämän, toisten ihmisten ja luonnon kunnioittamisen rinnalla korostetaan ihmisarvon loukkaamattomuutta, ihmisoikeuksien kunnioittamista ja suomalaisen yhteiskunnan demokraattisia arvoja, kuten yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa.

Suomen perustuslain ja yhdenvertaisuuslain mukaan ketään ei saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa eri asemaan sukupuolen, iän, etnisen tai kansallisen alkuperän, kansalaisuuden, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, seksuaalisen suuntautumisen, terveydentilan, vammaisuuden tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella. Opetuksen ja opetusaineistojen tulee tukea tasa-arvolain toteutumista.

Kannuksen kaupungin kouluissa huolehditaan, että oppilaalla on oikeus saada opetussuunnitelman mukaista opetusta, oppilaanohjausta sekä oppimisen ja koulunkäynnin tukea heti tuen tarpeen ilmetessä. Opetuksessa käytettävät työvälineet, työaineet ja oppimateriaalit ovat kaikkien saatavilla. Oppilaat eivät saa joutua eriarvoiseen asemaan esimerkiksi sen vuoksi, että osalla oppilaista on käytettävissä omia digitaalisia laitteita. Mikäli

opetukseen sisältyy leirikouluja, retkiä tai opintokäyntejä, jotka ovat maksullisia, varmistetaan, että kaikilla oppilailla on mahdollisuus osallistua varallisuudesta huolimatta. Oppilaalla on oikeus saada myös maksutta opetukseen osallistumisen edellyttämä oppilashuolto sekä laissa määritellyt opintososiaaliset edut ja palvelut. Oppilashuollon palveluiden tulee olla yhdenvertaisesti saavutettavissa riippumatta siitä, missä koulussa oppilas opiskelee.

Opetukseen osallistuvalla on oikeus turvalliseen opiskeluympäristöön. Koulujen opetussuunnitelmissa on suunnitelma oppilaiden suojaamisesta väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä. Sen avulla varmistetaan, että kouluissa puututaan kaikenlaiseen kiusaamiseen ja syrjintään ja kasvatetaan oppilaita, jotka eivät kiusaa muita. Kiusaamiseen puuttumista seurataan mm. vuosittain tehtävillä kouluvihtyvyyskyselyillä.

Koulun aikuisten toiminnassa otetaan huomioon oppilaan edun ensisijaisuus, oppilaan oikeus ilmaista näkemyksensä ja tulla kuulluksi sekä oppilaan näkemysten kunnioittaminen.

Vaikka opetus on mahdollisimman sukupuolineutraalia eli oppilaiden sukupuoleen kiinnitetään mahdollisimman vähän huomiota, otetaan opetuksessa myös huomioon ns. sukupuolisensitiivisyys eli tavoitteena on tunnistaa tyttöjen ja poikien erilaiset tarpeet eri ikä- ja kehitysvaiheissa. Opiskeluolot järjestetään sellaisiksi, että ne sopivat sekä tytöille että pojille. Eryistä huomiota tulee kiinnittää siihen, ettei toisinaan etenkin poikien keskuudessa havaittava hyvän menestyksen väheksyminen johtaisi poikien alisuoriutumiseen. Molempia sukupuolia tulee kannustaa löytämään omat henkilökohtaiset vahvuutensa.

2.2 OPINTOSUORITUSTEN ARVIOINTI

Arviointi perustuu opetussuunnitelmassa esitettyjen tavoitteiden saavuttamiseen. Tavoitteet ja arviointiperusteet kerrotaan oppilaille. Oppilaan ikä huomioiden oppilasta ohjataan asettamaan itse tavoitteita omalle oppimiselleen. Arvioinnissa ei verrata oppilaiden suorituksia toisiinsa eikä arviointi kohdistu oppilaan persoonaan, temperamenttiin tai muihin henkilökohtaisiin ominaisuuksiin. Arvioinnin tulee olla oppimista ohjaavaa. Arvioinnissa käytetään monipuolisia menetelmiä ja opettajan on annettava oppilaalle jatkuvaa palautetta hänen edistymisestään. Oppilaalle on annettava mahdollisuus osoittaa osaamistaan erilaisilla tavoilla. Käyttäytyminen arvioidaan erikseen, eikä oppilaan käytös vaikuta yksittäisestä oppiaineesta saatavaan arvosanaan. Oppilaalla on oikeus saada tietoa opettajalta arviointiperusteiden soveltamisesta häneen. Perusopetuksen päättöarvosanat annetaan yhdenvertaisin perustein. Koulun sisällä on yhtenäinen arviointikulttuuri.

2.3 ELÄMÄNKATSOMUS VAKAUMUS JA MIELIPIIDE

Syrjintä vakaumuksen perusteella on laissa kielletty. Kiellettyä on myös oman syrjivän käytöksen perusteleminen vakaumuksella. Syrjintä vakaumuksen perusteella tarkoittaa ihmisen elämäntapojen arvojen loukkaamista. Kannuksen kouluissa kunnioitetaan ihmisten erilaisia elämäntapoja ja – arvoja. Ilmapiiiri on erilaisia vakaumuksia kohtaan avoin ja erilaisiin vakaumuksiin suhtaudutaan yhdenvertaisesti. Koska epäkunnioittava suhtautuminen toisen vakaumukseen saattaa johtua tietämättömyydestä ja ennakkoluuloista, pyritään järjestämään

mahdollisuuksia tutustua erilaisiin arvomaailmoihin. Kouluissa voi vieraillla tasapuolisesti eri elämäkatsomuksellisia mielipiteitä edustavia vieraita kuten esimerkiksi uskonnollisten seurakuntien ja yhdistysten edustajia sekä yhteiskunnallisia järjestöjä. Virallisessa tiedotuksessa ja henkilökunnan antamassa neuvonnassa kunnioitetaan erilaisia vakaumuksia ja erilaisia arvopohjia. Ruokailussa otetaan huomioon vakaumukset sekä erityisruokavaliot.

2.4 ETNINEN TAUSTA, KANSALLISUUS JA KIELI

Etnisestä taustastaan, kansallisuudestaan tai kielestään riippumatta kaikki ovat samanarvoisia. Oppilaiden, henkilökunnan ja vierailijoiden oikeutta etniseen ja kulttuuriseen identiteettiin kunnioitetaan. Rasismia ja etnistä syrjintää ei sallita. Tavoitteena on, että syrjintä ehkäistään jo ennalta. Syrjintätapaukset tunnistetaan ja niihin puututaan välittömästi. Monimuotoisuutta arvostavaa ja keskustelevaa toimintakulttuuria kehitetään sekä tuetaan tasa-arvoista kohtaamista ja vuorovaikutusta. Tulkkipalveluista pyritään huolehtimaan, jotta esimerkiksi koulun ja kodin yhteistyötä voidaan toteuttaa oppilaan huoltajan äidinkielestä huolimatta. Erilaisia ajattelu- ja toimintatapoja sallitaan ja hyväksytään. Monikulttuurisuutta pidetään positiivisena resurssina, johon erilaiset ihmiset tuovat täydentävää osaamista. Monimuotoista osaamista pyritään hyödyntämään kaikessa toiminnassa.

2.5 SEKSUAALINEN SUUNTAUTUMINEN

Moninaiselle sukupuolen tai sukupuoleettomuuden ilmaisulle ja sukupuoli-identiteetin kehittymiselle ja sen pohtimiselle annetaan tilaa ja aikaa. Oppilaan, henkilökuntaan kuuluvan ja vierailijan seksuaalista suuntautumista kunnioitetaan. Seksuaaliseen suuntautumiseen perustuvaa syrjintää ei sallita. Erilaisten ihmisten kohtaamisen ja arvostamisen kulttuuria tuetaan ja edistetään. Hyväksyvää, avointa ja sallivaa ilmapiiriä rakennetaan tietoisesti ja suunnitelmallisesti. Oppilaat ja henkilökunta ottavat toiminnassaan ja tiedotuksessaan huomioon seksuaalisen moninaisuuden. Seksuaalisesta moninaisuudesta kerrotaan ja keskustellaan oppitunneilla osana opetussuunnitelmia ja opetusta.

2.6 SEKSUAALINEN HÄIRINTÄ JA SEN EHKÄISY

Seksuaalinen häirintä on ei-toivottua käytöstä, jolla loukataan toisen koskemattomuutta. Seksuaalisella häirinnällä luodaan usein uhkaava, nöyryyttävä tai ahdistava ilmapiiri. Sillä on yhtymäkohtia kiusaamiseen, mutta häirinnän ei tarvitse aina olla ilkeämielistä. Vakavimmillaan häirintä voi muuttua seksuaaliseksi väkivallaksi ja rikokseksi. Seksuaalinen häirintä voi olla esim.

- vihjailevia eleitä tai ilmeitä,
- härskejä puheita, nimittelyä, kaksimielisiä vitsejä,
- vartaloa, pukeutumista tai yksityiselämää koskevat huomautukset tai kysymykset,
- pornoaineiston esille asettaminen, seksuaalisesti värityneet kirjeet, puhelinsoitot tai sähköpostit,
- fyysinen koskettelu, seksuaalisväritteiset ehdotukset tai vaatimukset,

- siihen voi liittyä myös seksuaalista väkivaltaa, esimerkiksi raiskaus tai sen yritys.

Oppilaiden/opiskelijoiden ja koulujen henkilöstön tulee kohdella toisiaan kunnioittavasti ja tasavertaisesti. Minkäänlaista henkilöön tai ryhmään kohdistuvaa seksuaalista tai muuta häirintää - ei henkistä eikä fyysistä suvaita. Epäasialliseen kielenkäyttöön ja käyttäytymiseen puututaan. Jos oppilas on joutunut sukupuolisen häirinnän kohteeksi, tulee tämä ilmaista häiritsijälle ja mikäli tämä ei auta, tulee ilmoittaa asiasta opettajalle tai rehtorille. Tiedon saatuaan koulu ryhtyy poistamaan ongelmaa käytettävissään olevin keinoin. Toimenpiteet valitaan tapauskohtaisesti. Vakavimmat tapaukset ovat aina rikoksia ja niiden selvittely kuuluu poliisille.

2.7 VAMMAISUUS JA TERVEYDENTILA

Ketään ei syrjitä vamman tai terveydentilan perusteella. Ihmisen kohtelu on yhdenvertaista ja asiallista, on sitten kyse psyykkisestä tai fyysisestä sairaudesta tai vammasta. Oppilaalla (ja henkilökuntaan kuuluvalla) on oikeus päättää, mitä hän kertoo yhteisönsä henkilöille terveydentilastaan tai vammastaan. Asiasta sovitaan aina oppilaan huoltajan kanssa. Koulussa tehdään mahdollisuuksien mukaan erityisjärjestelyjä tai opiskelupaikka osoitetaan kouluun, jossa erityisjärjestelyt ovat mahdollisia. Näistä sovitaan erikseen asianomaisen kanssa. Esteettömät kulkureitit merkitään selkeillä opasteilla. Esteettömyys (portaat, hissit, ovet, wc-tilat, valaistus, hälyä ja kaikua vaimentavat materiaalit) varmistetaan suunniteltaessa uusia rakennuksia tai peruskorjattaessa vanhoja tiloja. Ovien avautumismekanismi suunnitellaan siten, että kaikki voivat käyttää samoja kulkureittejä. Viestintää (verkkosivut, oppaat, esitteet, opetusmateriaali, asiakirjat) kehitetään kaikkien saavutettavaan muotoon. Tarvittaessa hankitaan esimerkiksi siirrettäviä induktiosilmukoita ja henkilökuntaa koulutetaan niiden käyttöön.

3. KANNUKSEN PERUSOPETUKSEN JA LUKION TOIMINNALLISTEN TASA-ARVO- JA YHDENVERTAISUUSUUNNITELMIEN LAADINTA LUKUVUONNA 2023-2024

Opettajista koostuvan työryhmän tehtävänä oli päivittää lukuvuoden 2023-2024 aikana tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma. Kaupungin henkilöstöpäällikön ohjeistuksen mukaisesti keskityttiin oppilaiden ja opiskelijoiden tilanteeseen, koska Kaupungin henkilöstön osalta tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma 2023-2025 oli hyväksytty kaupunginhallituksessa joulukuussa 2022.

3.1 KANNUKSEN ALAKOULUJEN KARTOITUS JA TULOKSET

Kannuksen Alakoulujen 4.-6.-luokkien oppilaat vastasivat kyselyyn marras-joulukuussa 2023. Kyselyssä oli neljä osa-aluetta; B Viihtyvyys, turvallisuus ja koulun toimintakulttuuri, C Opetus- ja ohjaus, D Seksuaalinen ja sukupuoleen perustuva häirintä koulussa sekä kohta-E Muuta. Näistä oppilaiden vastauksista koottiin seuraava yhteenveto.

Yhteenveto oppilaiden vastauksista

Takalo

Takalon koulussa kyselyyn osallistui 96 oppilasta, joista tyttöjä 50, poikia 45 ja yksi muu sukupuolinen.

Viihtyvyyden, turvallisuuden ja koulun toimintakulttuurin osalta (B) tilanne on melko hyvä. Kuitenkin 17 oppilasta vastasivat, etteivät tule mielellään kouluun. Lisäksi 14 oppilasta koki, ettei pysty kääntymään opettajan puoleen huoliensa kanssa. 3 oppilasta vastasi, etteivät voi olla koulussa oma itsensä, eivätkä ilmaista omaa sukupuoltaan haluamallaan tavalla. Lähes kaikki vastanneet kokivat kuitenkin koulun turvallisen paikkana.

Opetus- ja ohjausosion vastauksista ilmeni, että oppilaat kokevat sukupuolella olevan merkitystä siihen, miten opettajat kohtelevat heitä (36 oppilasta 55:stä). Lisäksi 15 oppilasta koki sukupuolen vaikuttavan siihen, miten opettaja arvioi heidän opintosuorituksiaan. 27 koki, että opettaja asettaa erilaisia vaatimuksia tytöille ja pojille. 17 koki myös, että sukupuoli vaikuttaa opettajan kannustamiseen.

Myös seksuaalista ja sukupuoleen perustuvaa häirintää ilmeni. Jopa 16 oppilasta oli kuullut ja kokenut kaksimielistä ja härskiä puhetta. 8-17%:a oppilaista oli kokenut jonkinlaista seksuaalista häirintää. Kaikenlainen häirintä oli kohdistunut yhteensä viiteen oppilaaseen. Huolestuttavaa on, että 20 oppilasta ei ollut kertonut kokemastaan tai näkemästään häirinnästä koulun aikuisille tai henkilökunnalle. Lisäksi 5 oppilasta koki, että häirintä jatkuu edelleen.

Kohdassa Muu 86 oppilasta koki, että koulu oli tasa-arvoinen. 81,3% vastanneista koki, että koulussa kaikkia oppilaita kohdellaan yhdenvertaisesti riippumatta heidän kotitaustastaan.

Raasakka

Raasakan koulussa kyselyyn vastasi 45 oppilasta, joista tyttöjä 25 ja poikia 20.

Viihtyvyyden, turvallisuuden ja koulun toimintakulttuurin osalta (B) tilanne on erittäin hyvä. Kuitenkin 8 oppilasta vastasivat, etteivät tule mielellään kouluun. Suurin osa (93%) oppilaista tunsivat olonsa turvalliseksi koulussa. Vain 4 oppilasta koki, etteivät pysty kääntymään opettajan puoleen huoliensa kanssa. 96% kokivat, että voivat olla koulussa oma itsensä ja ilmentää vapaasti omaa sukupuoltaan.

Opetus- ja ohjausosion vastauksista ilmeni, että oppilaat kokevat sukupuolella olevan vain vähän merkitystä siihen, miten opettajat kohtelevat heitä (vain 6 oppilasta eri mieltä). Seitsemän oppilaan mielestä opettajat asettavat erilaisia vaatimuksia tytöille ja pojille. 93% kuitenkin koki, että kaikkia kannustetaan yhtä paljon riippumatta sukupuolesta.

Seksuaalista ja sukupuoleen perustuvaa häirintää ilmeni jonkin verran (4-11%). 5 oppilasta oli kuullut ja kokenut kaksimielistä ja härskiä puhetta. Näyttää siltä, että häirintä olisi kohdistunut vain yhteen oppilaaseen. 10 oppilasta ei ollut kertonut kokemastaan tai näkemästään häirinnästä koulun aikuisille tai henkilökunnalle. 4 oppilasta koki, että häirintä jatkuu edelleen.

38 (88%) Raasakan oppilasta kokivat, että koulu oli tasa-arvoinen. 81,4% vastanneista kokivat, että koulussa kaikkia oppilaita kohdellaan yhdenvertaisesti riippumatta heidän kotitaustastaan.

Roikola

Roikolassa kyselyyn vastasi 8 tyttöä ja 8 poikaa. 15 oppilasta vastasi tulevansa mielellään kouluun. Kaikki oppilaat vastasivat, että kokivat olonsa turvalliseksi koulussa. Kaksi oppilasta vastasi, ettei pysty kääntymään huoliensa kanssa opettajan puoleen. Myös kaksi oppilasta kokivat, etteivät voi olla koulussa oma itsensä eivätkä ilmaista sukupuoltaan haluamallaan tavalla.

Kohdassa opetus ja ohjaus kolme oppilasta kokivat, että oppilaan sukupuoli vaikuttaa siihen, miten opettaja heitä kohtelee. Lähes kaikki oppilaat (15) olivat sitä mieltä, että opettaja kannustaa kaikkia yhtä paljon. Neljän oppilaan mielestä tytöt eivät saa ilmaista tunneilla mielipiteitään ja kuuden mielestä poikien ei sallita ilmaista mielipiteitään.

Erilaista seksuaalista häirintää oli kokenut 5 oppilasta. Häirintä näyttää kohdistuneen kolmeen oppilaaseen. Seitsemän oppilasta oli kertonut jollekin aikuiselle, kuusi ei ollut. Neljä oppilasta vastasi, että häirintä ei ole loppunut.

88% oppilaista piti Roikolan koulua tasa-arvoisena. 94% kokivat, että oppilaita kohdellaan yhdenvertaisesti riippumatta heidän kotitaustastaan.

Märsylä

Märsylän koululla kyselyyn vastasi 5 poikaa ja 7 tyttöä.

Viihtyisyys, turvallisuus ja koulun toimintakulttuuri -osiossa kaksi oppilasta vastasivat, etteivät tule mielellään kouluun. Kaikki oppilaat kokivat koulun turvalliseksi. Myös kaikki oppilaat kokivat pystyvänsä kääntymään huoliensa kanssa opettajan puoleen. Märsylässä kaikki vastanneet kokivat myös, että voivat olla koulussa oma itsensä ja ilmentää vapaasti omaa sukupuoltaan.

Yksi oppilas koki, että sukupuoli vaikuttaa siihen, miten opettaja heitä kohtelee sekä opintasuoritusten arviointiin. Kaikki oppilaat kuitenkin kokivat, ettei opettaja aseta erilaisia vaatimuksia tytöille tai pojille. Myös kaikki oppilaat vastasivat, että kaikkia kannustetaan yhtä paljon sukupuolesta riippumatta, ja että opettajat sallivat sekä poikien että tyttöjen ilmaista mielipiteitään tunnilla.

Yksi oppilas oli kokenut tai havainnut nimittelyä tai kaksimielistä puhetta. Epäasiallisia viestejä, ehdotuksia, puheluita tai lähentelyä tai fyysistä koskettelua ei ollut kokenut kukaan. Kukaan oppilaista ei kertonut häirinnän kohdistuneen itseensä. Neljä oppilasta oli kertonut asiasta koulun aikuiselle, yksi ei ollut kertonut. Myös yksi oppilas koki, että häirintä ei ollut loppunut.

Kaikki vastanneet kokivat, että Märsylän koulu on tasa-arvoinen. 10 oppilasta kokivat, että koulussa oppilaita kohdellaan yhdenvertaisesti riippumatta heidän kotitaustastaan.

3.2 JUHANI VUORISEN KOULUN KARTOITUS JA TULOKSET

Juhani Vuorisen koulussa kyselyihin vastasi oppilasta 163 oppilasta 200 oppilaasta (9. lk 49, 8. lk 50, 7.lk 64). Tulokset esitellään alla luokka-aste kohtaisesti:

Turvallisuuden tunteen osalta tilanne on melko hyvä. Sen sijaan, kun kysyttiin tuletko mielelläsi kouluun tulokset olivat vähän heikompia: harvoin tai ei koskaan vastasi 9. lk 63%, 8. lk 44%, 7.lk 40%.

Seuraavana oli väittämä: Koulussa jokainen saa olla oma itsensä ja ilmentää sukupuoltaan haluamallaan tavalla onpa hän tyttö, poika tai muunsukupuolinen.

Tulokset: harvoin tai ei koskaan vastasi 9. lk 36%, 8. lk 24%, 7.lk 33%.

Kun kysyttiin, että onko sinun helppoa kääntyä opettajan tai muun henkilökunnan puoleen, jos sinulla on huolia koulussa. Tulokset: harvoin tai ei koskaan vastasi 9. lk 45%, 8. lk 30%, 7.lk 31%.

Kun kysyttiin, että vaikuttaako oppilaan sukupuoli siihen, miten opettaja kohtelee häntä, tulokset olivat: Kyllä usein 9. lk 10%, 8. lk 18%, 7.lk 17%. Toisaalta väitteeseen kaikkia kannustetaan yhtä paljon sukupuolesta riippumatta vastattiin seuraavasti: Kyllä usein tai joskus 9. lk 94%, 8. lk 88%, 7.lk 84%.

Kun kysyttiin oppimateriaalien sisällöstä koskien sukupuolirooleja ja -vähemmistöjä huomattiin selkeä ero 7. luokkien ja 9. luokkien välillä. 7. luokkalaisten mielestä esimerkkejä sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöistä ja sateenkaariperheistä ei ollut lainkaan 62% mielestä, 9. luokkalaisten mielestä ei lainkaan vain 16% mielestä.

Seksuaalinen ja sukupuoleen perustuva häirintä koulussa:

Oletko viimeksi kuluneen vuoden aikana kokenut tai havainnut koulussa vartaloon tai seksuaalisuuteen kohdistuvia ikäviä huomautuksia tai nimittelyä?
Kyllä usein tai joskus 9. lk 37%, 8. lk 57%, 7.lk 48%.

Lähentelyä, fyysistä koskettelua tai seksuaalisia ehdotuksia melko vähän.
Ei koskaan 9. lk 83%, 8. lk 90%, 7.lk 84%

Sosiaalisessa mediassa kuvia tai julkaisuja, jotka koit loukkaavaksi tai ahdistavaksi?
Ei koskaan 9. lk 80%, 8. lk 62%, 7.lk 75%.

Epäasiallisia viestejä tai puheluja, jotka koit ahdistaviksi?
Ei koskaan 9. lk 90%, 8. lk 82%, 7.lk 91%.

Kerroitko häirintään syyllistyneelle, että hänen tulisi lopettaa ahdistavaksi tai epämiellyttäväksi koettu käytös? En 9. lk 83%, 8. lk 68%, 7.lk 59%

Saatoitko häirintätapauksen koulun henkilökunnan tietoon? En 9. lk 86%, 8. lk 94%, 7.lk 91%

Käyttäytyisitkö koulussa toisin, jos olisit toista sukupuolta?

Kyllä usein tai joskus 9. lk 64%, 8. lk 64%, 7.lk 55%

Onko koulusi tasa-arvoinen kaikille oppilaille riippumatta heidän kotitaustastaan (esim. syntyperä, uskonto, varallisuus)?

Kyllä aina tai melko usein 9. lk 88%, 8. lk 76%, 7.lk 77%

3.3. KANNUKSEN LUKION KARTOITUS JA TULOKSET

Tasa-arvokyselyillä on tarkoitus selvittää koulujen tasa-arvotilanteet ja huomata mahdolliset ongelmakohdat, jotka vaativat toimenpiteitä. Kannuksen lukiossa suoritettu kysely tehtiin nettipohjaisena. Kyselyyn vastasivat kaikki lukion opiskelijat. Vastauksia saatiin yhteensä 81.

Kyselyllä kartoitettiin paitsi yleistä viihtyisyyttä, turvallisuutta mutta pääasiassa tasa-arvon toteutumista opetusta järjestettäessä, oppimateriaaleissa, opintosuoritusten arvioitaessa sekä seksuaalisen että sukupuoleen perustuvat häirinnän ja syrjinnän esiintyvyyttä. Lisäksi kysyttiin opiskelijoiden mielipidettä siitä, missä asioissa tasa-arvo ja yhdenvertaisuus toteutuvat ja toimivat hyvin ja missä asioissa koulun tulisi kehittää toimintatapojaan tasa-arvoisempaan suuntaan.

Opiskelijoista 97,5% tuntee olonsa turvalliseksi lukiossa, ja 82,7% tulee mielellään kouluun. Myös 90,1% kokee pystyvänsä kääntymään opettajan puoleen, mikäli opiskelijalla on huolia koulussa. Vastaaajien mukaan oppilaitoksen käyttämässä oppikirjoissa suurimmaksi osaksi perinteisiä sukupuolirooleja noudattavia tekstejä ja kuvia, mutta 80,2% on kuitenkin kohdannut oppimateriaaleissa esimerkkejä sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöistä ja sateenkaariperheistä.

Kyselyn perusteella lukio-opiskelijoiden käsitys tasa-arvon toteutumisesta pidettiin yleisesti hyvänä. Opiskelijoista neljännes (25,9%) koki eri sukupuolten välisessä kohtelussa eroavaisuutta opettajien asettamien vaatimusten sekä opiskelijan kohtelemisen suhteen. Toisaalta 92,3% vastaajista ei kokenut opiskelijan sukupuolella olevan vaikutusta opintosuoritusten arviointiin ja 88,9% koki saavansa yhtä paljon kannustusta sukupuolesta riippumatta. Myöskään opiskelijan kotitaustalla (esim. syntyperä, uskonto, varallisuus) ei valtaosan mielestä (87,5%) ollut vaikutusta tasa-arvon toteutumiseen oppilaitoksessa.

Kyselyssä kysyttiin lisäksi, esiintyykö oppilaitoksessa seksuaalista ja sukupuoleen perustuvaa häirintää tai ahdistelua. Kaikista vastaajista 14,8% vastasi ”kyllä” kysyttäessä ”Oletko kohdannut vartaloon tai seksuaalisuuteen kohdistuvia ikäviä huomautuksia tai nimittelyä?”. Vastaajista 22,2% oli kohdannut koulussa loukkaavaa kaksimielistä puhetta. Epämiellyttävää tai ahdistavaa lähentelyä tai fyysistä koskettelua tai muuta sukupuoleen tai seksuaaliseen häirintään liittyvää oli kokenut 3,7% vastaajista. Suoria seksuaalisia ehdotuksia oli saanut 2,5% vastaajista. Häirintää kohdanneiden tai sitä huomanneiden (22 vastaajaa) mukaan häirintään syyllistyi 54,5% tapauksista muu kuin toinen opiskelija. Seksuaalista häirintää kokeneista tai havainneista vain 4,3% oli saattanut häirintätapausten oppilaitoksen henkilökunnan tietoon.

4. TAVOITTEET JA TOIMENPITEET TASA-ARVON JA YHDENVERTAISUUDEN EDISTÄMISEKSI KANNUKSEN PERUSOPETUKSESSA JA LUKIOSSA

1. Kukin luokka perehtyy oman koulunsa / luokka-asteensa tuloksiin, erityisesti ongelmakohtiin.
2. Lisätään tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden käsitteiden ja teemojen käsittelyä oppilaiden kanssa ottaen erityisesti huomioon ne asiat, joissa oppilaat kokivat eriarvoisuutta (keskustelut tasa-arvo teemoista).
3. Lisätään oppilaiden kuulluksi tulemista ja osallistamista arkeen, esimerkiksi oppilaskunnan toiminnalla.
4. Tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden toteutumisesta huolehtiminen opetustilanteissa esimerkiksi eriyttämisen, tukemisen ja yksilöllisten tarpeiden huomioimisessa.
5. Henkilöstön osaamista lisätään tasa-arvoon ja yhdenvertaisuuteen liittyvien aiheiden ja käsitteiden osalta järjestämällä koulutusta (opetuksen järjestäjä).
6. Tiedotetaan opiskelijoille, keneen ottaa yhteyttä, jos kokee tai havaitsee epäasiallista tai epätasa-arvoista kohtelua.

4.1 SUOSITUKSET KOULUILLE

Koulujen tulee aktiivisesti huomioida tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden toteutumista omassa oppilaitoksessa. Koulun toiminnan kehittämiseen tähtäävä suunnitelmallinen sukupuolten välistä tasa-arvoa edistävä työ tehdään aina yhteistyössä henkilöstön ja oppilaiden kanssa. Oppilaiden tulee osallistua koulussa tehtävään suunnitelmalliseen työhön alusta lähtien lasten ikä ja kehitys huomioiden. Kunkin koulun velvollisuus on selvittää, miten oppilaat kokevat tasa-arvon toteutuneen omassa koulussaan. Kartoitus oppilaitoksen todellisen ja ajantasaisen tasa-arvotilanteen kartoittamiseksi voidaan tehdä oppilaiden tai opiskelijoiden sekä opetushenkilöstön keskuudessa esimerkiksi kirjallisen kyselyn avulla.

Kysely voidaan toteuttaa erillisenä tai osana muuta oppilaitoksessa toteutettavaa kyselyä. Kartoituksessa voidaan kysyä esimerkiksi koulun vuorovaikutus- ja toimintakulttuurista, koulun ilmapiiristä, opetuksesta, opinto-ohjauksesta, oppimateriaaleista, seksuaalisesta ja sukupuolen perusteella tapahtuvasta häirinnästä sekä toiveista ja kehittämisideoista tasa-arvon edistämiseksi. Tasa-arvokysymyksiä on hyvä myös käsitellä oppitunnilla tai teemapäivän puitteissa. Koulussa tehdyn kartoituksen perusteella sovitaan kehittämiskohteet ja mahdollisimman konkreettiset toimenpiteet tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistämiseksi. Ne voidaan kirjata vuosisuunnitelmaan. On parempi keskittyä muutaman epäkohdan tehokkaaseen poistamiseen kuin yrittää ratkaista liian monta asiaa samanaikaisesti. Yhdessä sovittujen toimenpiteiden lisäksi on hyvä myös nimetä toimijat, toimenpiteet vastuuhenkilöineen sekä aikataulu valittujen epäkohtien poistamiseen.

Kouluilla pitää olla osana koulujen oppilashuoltosuunnitelmaa, ajan tasalla oleva suunnitelma oppilaiden suojaamiseksi kiusaamiselta, väkivallalta ja häirinnältä.

LÄHTEET

<http://www.rauhankasvatus.fi/>

Laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta: <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2014/20141329>

<https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/tasa-arvo-ja-yhdenvertaisuussuunnittelu>

<https://www.tasa-arvo.fi>

Yhdenvertaisuuslaki: <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2014/20141325>

www.yhdenvertaisuus.fi

LIITE:

Miten toimia, jos nuori kertoo kokeneensa seksuaalista häirintää, seksuaaliväkivaltaa tai muuta sukupuoleen perustuvaa väkivaltaa? (Amnesty International: Puhutaan suostumuksesta -materiaali, 2022)

1. Kunnioita kertojan kertomusta. Kiitä ja kerro, että nuori on toiminut oikein kertoessaan sinulle.
2. Järjestä aikaa keskusteluun, mieluiten useampaan. Jos sinulla ei ole aikaa eikä resursseja olla luottohenkilö, kerro tilanteesi suoraan, mutta hienotunteisesti. Miettikää yhdessä kuka tai ketkä voisivat olla nuoren apuna. Varmista että nuori saa luottohenkilön, älä jätä häntä heitteille.
3. Arvioi: onko nuori välittömässä vaarassa tai vakavan häirinnän tai kiusaamisen kohteena?
4. Kuuntele ja usko. Kertomus voi olla epä johdonmukainen, mutta se ei tee siitä vähemmän totta.
5. Kestä. Nuori luottaa siihen, että sinä turvallisena aikuisena kestät kuulemasi eikä hänen tarvitse varoa sanojaan tai tukea sinua.
6. Kannattele ja herätä nuoren luottamus. Jos tuntuu, ettet tiedä miten tukea nuorta, kerro se hänelle ja sano, että selvität miten toimia. Älä toimi nuorelta salassa. Voitte yhdessä selvittää minne kannattaisi olla yhteydessä.
7. Ota yhteys tukipalveluihin. Tämän voi tehdä myös nimettömästi. Saatat myös itse tarvita hyviä neuvoja. Voit selvittää tilannetta nuoren kuullen. Ennen mahdollisen rikosilmoituksen tekoa kannattaa puhua tai kirjoittaa asiasta esim. tukipalveluissa työskentelevälle ihmiselle.
8. Ottaessasi yhteyttä tukipalveluun, kuuntele ohjeet ja tee muistiinpanoja. Jos sinua neuvotaan tekemään lastensuojeluilmoitus/rikosilmoitus, kerro tästä lapselle/nuorelle ja selitä ilmoituksen merkitys. Jos se on mahdollista, tehkää ilmoitus yhdessä. Ohjaa myös muut tilanteesta tietoiset tuen piiriin. Myös lähiomaiset tai kaverit saattavat tarvita kriisiapua. Mikäli epäilty tekijä on alaikäisen nuoren perheen ulkopuolinen henkilö, tilanteesta tulee kertoa huoltajalle. Jos epäilty tekijä kuuluu lapsen/nuoren perheeseen tai sukuun, keskustele asiasta ensin poliisin tai sosiaaliviranomaisten kanssa. Tärkeintä on varmistaa, ettei lapsi/nuori joudu vaaraan epäilyn paljastuessa.
9. Älä katoa. Nuori tarvitsee apuasi senkin jälkeen, kun joku muu ryhtyy selvittämään tapahtunutta, kun rikosilmoitus on tehty tai kun tuomio on annettu. Nuori voi tarvita tukeasi erityisesti mikäli käy ilmi, ettei hänen kokemuksensa johda oikeustoimiin. Kerro, että vaikka teko ei olisikaan rikos, tai todisteet eivät riittäisi syytteen nostamiseen, tapahtuma on väärin nuorta kohtaan. Olet hänelle erityisen tärkeä ihminen vielä pitkään: ole luottamuksen arvoinen.
10. Huolehdi omasta jaksamisestasi. Jos nuoren kertomus tai tukihenkilönä toimiminen aiheuttaa sinulle henkistä kuormitusta, hanki itsellesi tukea. Väkivallan todistaminen suoraan tai välillisesti on raskasta ja pahimmillaan traumatisoivaa. Pidä huolta itsestäsi.